Súd:	Krajský súd Banská Bystrica
Spisová značka:	15Co/13/2025
Identifikačné číslo súdneho spisu:	6724201688
Dátum vydania rozhodnutia:	23. 07. 2025
Meno a priezvisko sudcu, VSÚ:	JUDr. Jaroslav Mikulaj
ECLI:	ECLI:SK:KSBB:2025:6724201688.1

ROZSUDOK V MENE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Krajský súd v Banskej Bystrici, v senáte zloženom z predsedu JUDr. Jaroslava Mikulaja a sudcov JUDr. Jaroslava Galla a JUDr. Klaudie Koskovej, v právnej veci žalobcu: A. B., nar. XX. XX. XXXX, trvalý pobyt C. XXX, C., zastúpený:. Advokátska kancelária BUGRI s. r. o., so sídlom Námestie SNP 14/23, 960 01 Zvolen, IČO 56 434 995, proti žalovanému: Slovenská republika, v mene ktorej koná Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, so sídlom Pribinova 2, 821 72 Bratislava mestská časť Staré Mesto, IČO: 00 151 866, o zaplatenie 6.225,22 EUR, na odvolanie žalovaného proti rozsudku Okresného súdu Zvolen zo dňa 18. novembra 2024, č. k.: 19C/25/2024 - 273, takto

r o z h o d o l :

I. Rozsudok okresného súdu p o t v r d z u j e.

II. Žalovaný je povinný zaplatiť žalobcovi náhradu trov odvolacieho konania v rozsahu 100 % do troch dní od právoplatnosti uznesenia, ktorým súd prvej inštancie rozhodne o ich výške.

o d ô v o d n e n i e :

Konanie v prvej inštancii
1. Napadnutým rozsudkom okresný súd uložil žalovanému povinnosť zaplatiť žalobcovi sumu 6.225,22 EUR v lehote 15 dní odo dňa právoplatnosti rozhodnutia (výrok I.), ako aj povinnosť zaplatiť žalobcovi náhradu trov konania v rozsahu 100 % v lehote 15 dní odo dňa právoplatnosti uznesenia súdu prvej inštancie o určení výšky náhrady trov konania žalobcu (výrok II.).

2. Žalobou sa žalobca domáhal náhrady nemajetkovej ujmy, ktorá mu mala vzniknúť v dôsledku porušenia práva Európskej únie, konkrétne čl. 6 písm. b) smernice 2003/88/ES o organizácii pracovného času.

3. Žalobca tvrdil, že v období od 1. apríla 2021 do 29. februára 2024 vykonával štátnu službu v zmenovej prevádzke, v rámci ktorej bol po každej 16-hodinovej zmene pravidelne zaraďovaný do 8-hodinovej služobnej pohotovosti na pracovisku. Uviedol, že táto pohotovosť prebiehala bez prerušenia a výlučne v priestoroch zbrojnice, kde bol žalobca nepretržite prítomný, bez možnosti slobodne nakladať s vlastným časom, pričom bol pripravený okamžite reagovať na zásah a často sa zúčastňoval aj bežných činností vykonávaných počas výkonu služby.

4. Za predmetné obdobie mal žalobca podľa vlastnej evidencie vykonať spolu 2 219,95 hodín služobnej pohotovosti, z toho 2 100,43 hodín určenej pohotovosti a 119,52 hodín nariadenej pohotovosti. Tieto hodiny mu však neboli započítané do pracovného času, a boli odmeňované iba sadzbami 15 % a 30 % z funkčného platu v súlade s § 123 ods. 3 zákona č. 315/2001 Z. z. o Hasičskom a záchrannom zbore. Žalobca však tvrdil, že tento režim odporuje právu EÚ, podľa ktorého sa má služobná pohotovosť vykonávaná na pracovisku považovať za pracovný čas, a z dôvodu jej nezapočítania do pracovného

času dochádzalo k systémovému a dlhodobému prekračovaniu maximálneho povoleného priemerného týždenného pracovného času, ktorý nesmie presiahnuť 48 hodín.

5. Žalobca založil svoju argumentáciu na judikatúre Súdneho dvora EÚ, najmä rozsudkoch vo veciach C-397/01 D., vo veci C-14/04 zo dňa 01. 12. 2005 a vo veci C-518/15 zo dňa 21. 02. 2018. S poukazom na rozsudky Súdneho dvora EÚ v spojených veciach C-46/93 a C-48/93 zo dňa 05. 03. 1996, rozsudok vo veci C-118/08 zo dňa 26. 10. 2010, rozsudok v spojených veciach C-397/01 až C-403/01 a rozsudok vo veci C-524/04, ako aj s poukazom na uznesenie vo veci C-437/05 zo dňa 11. 01. 2007 a ďalších, ktoré podľa jeho názoru jednoznačne kvalifikujú prácu počas pohotovosti na pracovisku ako „pracovný čas“ v zmysle článku 2 bodu 1 smernice 2003/88/ES. Zdôraznil, že v dôsledku takto nastaveného služobného režimu bola dlhodobo a vážne narušená jeho rovnováha medzi pracovným a súkromným životom, čím došlo k zásahu do jeho osobnostných práv, najmä práva na zdravie, odpočinok, súkromie a rodinný život. Náhradu nemajetkovej ujmy vyčíslil vo výške 6 225,22 EUR, a to ako rozdiel medzi vyplatenou odmenou a odmenou vo výške 50 % funkčného platu, ktorú považoval za spravodlivú kompenzáciu.

6. Žalovaná Slovenská republika vo vyjadrení k žalobe navrhla jej zamietnutie. Argumentovala predovšetkým tým, že služba príslušníkov HaZZ má špecifickú povahu a nevzťahuje sa na ňu smernica 2003/88/ES, keďže ide o výkon štátnej služby v oblasti civilnej ochrany a krízového riadenia. Ďalej uviedla, že služobná pohotovosť je v právnom poriadku Slovenskej republiky osobitne upravená, a to zákonom č. 315/2001 Z. z., pričom ide o legálny a legitímny pracovnoprávny inštitút, ktorého nezapočítanie do pracovného času nepredstavuje porušenie práva EÚ.

7. Namietala aj nepreukázanie nemajetkovej ujmy, ako aj absenciu príčinnej súvislosti medzi výkonmi počas pohotovosti a tvrdeným zásahom do osobnostných práv žalobcu. Spochybnila tiež dôkaznú hodnotu výstupov zo SAP systému, keďže išlo o plánovaciu evidenciu a nie dochádzkový nástroj.

8. Súd na základe vykonaného dokazovania, vrátane výsluchu žalobcu, oboznámenia sa s jeho výplatnými páskami, mesačnými plánmi služieb, výstupmi zo SAP systému a ďalšími listinnými dôkazmi, dospel k záveru, že skutkové tvrdenia žalobcu boli vierohodné a preukázané. V dôsledku výkonu pohotovosti priamo na pracovisku v rozsahu viac ako 2 200 hodín počas necelých troch rokov došlo k opakovanému a výraznému prekračovaniu maximálneho pracovného času.

9. Súd podrobne analyzoval judikatúru Súdneho dvora EÚ a konštatoval, že pohotovosť vykonávaná na pracovisku, pri ktorej je pracovník objektívne viazaný na konkrétne miesto a obmedzený v možnosti nakladať so svojím časom, musí byť kvalifikovaná ako pracovný čas. Uviedol, že toto stanovisko je ustálené a konsolidované, a členské štáty sú povinné ho zohľadniť pri výklade a aplikácii svojho vnútroštátneho práva. Právna úprava v zákone č. 315/2001 Z. z. túto povinnosť nezohľadňuje a vedie k systematickému porušovaniu smernice, čo zakladá zodpovednosť Slovenskej republiky ako subjektu, ktorý mal zabezpečiť správnu transpozíciu a aplikáciu smernice 2003/88/ES.

10. Pokiaľ ide o náhradu nemajetkovej ujmy, súd uviedol, že žalobca dostatočne špecifikoval povahu zásahu do svojich práv, predložil dôkazy o jeho rozsahu, a súd považoval zvolený spôsob výpočtu za logický, primeraný a konzistentný s ustálenou judikatúrou všeobecných súdov v obdobných prípadoch. Súčasne odmietol ako neopodstatnenú aj námietku nedostatku pasívnej legitimácie, keďže zodpovednosť štátu za porušenie práva EÚ je objektívna a vyplýva z judikatúry SD EÚ (napr. vec C-6/90 E.).

Odvolanie
11. Proti rozsudku sa odvolal zákonnej lehote žalovaný, pričom navrhol, aby odvolací súd rozsudok zmenil a žalobu v celom rozsahu zamietol, prípadne aby ho zrušil a vec vrátil súdu prvej inštancie na nové konanie. V odvolaní žalovaná predložil viaceré skutkové a právne námietky.

12. Namietaná nesprávna aplikácia práva Európskej únie: žalovaný namietal, že súd prvej inštancie nesprávne vyložil a aplikoval právo Európskej únie, keď uznal, že čl. 6 písm. b) smernice 2003/88/ES má priamy účinok voči Slovenskej republike v predmetnej veci. Podľa názoru žalovanej táto smernica nie je aplikovateľná na výkon služby príslušníkov Hasičského a záchranného zboru, pretože ide o oblasť výslovne vylúčenú z pôsobnosti rámcovej smernice 89/391/EHS podľa jej článku 2 ods. 2 písm. a), a z tohto dôvodu sa nevzťahuje ani samotná smernica 2003/88/ES. Z toho žalovaný vyvodil, že záver o

povinnosti štátu započítať určenú služobnú pohotovosť do pracovného času nemá oporu v práve EÚ a nie je možné sa ho úspešne dovolávať pred vnútroštátnym súdom.

13. Nesprávne právne posúdenie charakteru služobnej pohotovosti: Uviedol, že súd prvého stupňa nesprávne subsumoval služobnú pohotovosť vykonávanú na pracovisku pod pojem „pracovný čas“, ako ho vykladá Súdny dvor EÚ. Tvrdil, že služobná pohotovosť podľa § 123 zákona č. 315/2001 Z. z. nie je výkonom štátnej služby, ale osobitným režimom, za ktorý sa poskytuje primeraná náhrada. V prípade, že počas pohotovosti došlo k výkonu činností, tie sa podľa žalovaného preklápajú do výkonu služby a ako také boli žalobcovi aj odmenené v plnom rozsahu. Neexistuje teda dôvod započítavať všetky hodiny pohotovosti ako výkon práce, a už vôbec nie spätne, mimo existujúceho zákonného rámca.

14. Absencia preukázanej nemajetkovej ujmy: Žalovaný namietal, že žalobca v konaní nepreukázal existenciu nemajetkovej ujmy, a to ani v rovine tvrdení, ani dôkazov. Neuviedol konkrétne okolnosti, ktoré by mali nasvedčovať závažnému zásahu do jeho osobnostných práv. Žalobca podľa jej názoru zotrval len na abstraktných tvrdeniach o narušení súkromia, rodinného života a odpočinku, bez toho, aby uviedol, ako sa to konkrétne prejavilo v jeho osobnom živote. Podľa žalovanej absentuje príčinná súvislosť medzi nezapočítaním pohotovosti do pracovného času a tvrdeným zásahom.

15. Nesprávne vykonané a vyhodnotené dôkazy: Žalovaný spochybnil dôkaznú hodnotu SAP výpisov, keďže ide o plánovaciu evidenciu služieb, nie dochádzkový systém. Tieto výstupy podľa nej nepreukazujú reálne odpracované hodiny, ani to, že žalobca bol počas pohotovostí obmedzený v rozsahu predpokladanom judikatúrou Súdneho dvora EÚ. Zároveň uvádzal, že súd prvej inštancie nevykonal dokazovanie ohľadom konkrétneho priebehu služieb či zásahov počas pohotovostí a neopodstatnene stotožnil každú hodinu pohotovosti s pracovným časom.

16. Neprimeranosť priznanej náhrady: Tiež namietal, že súd bez akéhokoľvek znaleckého posúdenia či porovnania s objektívnymi štandardmi akceptoval svojvoľne zvolenú sadzbu 50 % funkčného platu, ktorá podľa nej nemá oporu ani v právnych predpisoch, ani v rozhodovacej činnosti všeobecných súdov tvrdiac, že išlo o subjektívnu konštrukciu žalobcu bez reálnej súvislosti s utrpenou ujmou.

Vyjadrenie k odvolaniu
17. Žalobca sa vo svojom vyjadrení k odvolaniu žalovaného plne stotožnil so skutkovými a právnymi závermi súdu prvej inštancie a navrhol, aby odvolací súd rozsudok ako vecne správny potvrdil. Zároveň sa podrobne vysporiadal so všetkými odvolacími námietkami žalovanej, ktoré označil za nedôvodné, právne irelevantné a v niektorých bodoch aj účelové.

18. K aplikovateľnosti práva Európskej únie: Žalobca odmietol tvrdenie žalovanej, že na výkon služby príslušníkov HaZZ sa nevzťahuje smernica 2003/88/ES. Poukázal na judikatúru Súdneho dvora EÚ, podľa ktorej je výnimka podľa článku 2 ods. 2 smernice 89/391/EHS vykladaná reštriktívne a týka sa výlučne ozbrojených síl, polície a civilnej ochrany len v prípade zásahových činností počas krízových situácií. Zdôraznil, že v jeho prípade išlo o bežný výkon služby v zmenovej prevádzke, nie o zásah počas výnimočného alebo krízového stavu, a preto sa naňho smernica plne vzťahuje.

19. Upozornil, že obdobné závery boli prijaté v rozsudkoch SD EÚ vo veciach C-397/01 D. a ďalších. Tieto rozhodnutia podľa žalobcu jasne stanovujú, že aj pohotovosť vykonávaná v režime verejnoprávnej služby podlieha normám pracovného práva EÚ, pokiaľ nejde o výnimočné okolnosti.

20. K povahe služobnej pohotovosti: Žalobca odmietol tvrdenie žalovanej, že služobná pohotovosť na pracovisku nie je pracovným časom. Uviedol, že počas výkonu pohotovosti sa fyzicky nachádzal na pracovisku, bol neprerušene dostupný na výkon zásahu, a často vykonával rutinné činnosti, ako je údržba techniky, evidencia výstroja či administratívna agenda. Tento režim mu fakticky znemožnil odpočinok, znemožnil mu opustiť pracovisko alebo sa venovať rodine, čím spĺňal všetky znaky pracovného času podľa výkladu Súdneho dvora EÚ. Poukázal, že v období od apríla 2021 do februára 2024 odpracoval spolu 2 219,95 hodín služobnej pohotovosti, ktoré mu neboli započítané, čím systémovo a dlhodobo prekračoval limit 48 hodín týždenne.

21. K existencii nemajetkovej ujmy: V tejto časti žalobca podrobne rozobral negatívne dopady nadmerného pracovného zaťaženia. Uviedol, že výkon pohotovosti na pracovisku znamenal nepretržitý

stav pripravenosti, narušenie spánkového režimu, zásadné obmedzenie voľného času, a že tým trpeli jeho osobné a rodinné vzťahy, ako aj jeho fyzické a psychické zdravie. Zásah označil za dlhodobý, opakovaný a systematický.

22. Pripomenul, že súd prvého stupňa správne uznal zníženie kvality jeho života ako zásah do osobnostných práv v zmysle § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka, a primerane určil výšku zadosťučinenia. Zároveň zdôraznil, že v zmysle judikatúry SR ani EÚ nie je potrebné preukázať ujmu lekárskymi dôkazmi, ak je vznik ujmy logickým dôsledkom dlhodobého porušovania práva na pracovný čas.

23. K dôkazom: Žalobca obšírne obhajoval dôkaznú hodnotu výstupov zo SAP systému, ktoré podľa neho zachytávajú plánované aj skutočne vykonané pohotovosti. Uviedol, že tieto výpisy boli porovnané s výplatnými páskami a ďalšími listinami, čím bola ich vierohodnosť potvrdená. Odmietol tvrdenie žalovaného, že ide len o interný pomocný nástroj. Zároveň poukázal, že žalovaný ako jeho služobný orgán nepredložil žiadny proti dôkaz, hoci ho mohla ľahko získať zo svojich vlastných evidenčných systémov.

24. K výške náhrady: Žalobca považuje výšku priznanej náhrady vo výške 6 225,22 EUR za primeranú, vecne zdôvodnenú a podloženú v súlade s ustálenou rozhodovacou praxou v obdobných prípadoch. Zdôraznil, že súd v odôvodnení podrobne vysvetlil, prečo uznal náhradu vo výške 50 % z funkčného platu za každú hodinu nezapočítanej pohotovosti ako primerané zadosťučinenie. Takýto výpočet žalobca označil za konzistentný s princípom efektívnej ochrany práv jednotlivca podľa práva EÚ.

25. Žalobca zotrval na stanovisku, že žalovanou správne je Slovenská republika, ktorá ako členský štát zodpovedá za porušenie smernice. Uviedol, že ide o zodpovednosť štátu za nesprávnu transpozíciu smernice.

26. Žalobca preto navrhol, aby odvolací súd podľa § 387 ods. 1 CSP potvrdil rozsudok okresného súdu ako vecne správny a priznal mu aj náhradu trov odvolacieho konania.

Replika
27. V replike k vyjadreniu žalobcu žalovaný opätovne potvrdil, že trvá na všetkých skôr uplatnených odvolacích dôvodoch a zdôraznil, že považuje odvolanie za plne dôvodné. Podľa jeho názoru odvolacie dôvody napĺňajú podmienky na zmenu alebo zrušenie rozhodnutia súdu prvej inštancie. Uviedol, že závery okresného súdu vychádzajú výlučne zo všeobecných a nepreukázaných tvrdení žalobcu, ktoré neboli podložené konkrétnym dokazovaním. Takýto postup podľa žalovaného nezabezpečuje spravodlivý súdny proces, pretože súd založil svoj právny názor na tvrdeniach, ktoré neboli overené ani konfrontované s inými dôkazmi.

28. Osobitne poukázal na to, že okresný súd podľa jeho názoru nezohľadnil, že ide o konanie o náhradu nemajetkovej ujmy, avšak priznal náhradu spôsobom, ktorý zodpovedá náhrade vecnej škody, keď žalobcovi priznal náhradu vypočítanú ako rozdiel medzi skutočnou a hypotetickou mzdovou hodnotou určenej a nariadenej služobnej pohotovosti.

29. Súd podľa žalovaného automaticky priznal náhradu za všetky hodiny určenej pohotovosti, čím implicitne vylúčil, že by počas nariadenej pohotovosti vznikla akákoľvek ujma. Zároveň súd nevykonal žiadne zhodnotenie, či sa konkrétne hodiny určenej pohotovosti reálne vykonávali nad rámec 48-hodinového týždenného limitu, ktorý stanovuje článok 6 písm. b) smernice 2003/88/ES.

30. Na záver žalovaný konštatoval, že v celom rozsahu zotrváva na svojom právnom stanovisku vyjadrenom v odvolaní a všetkých predchádzajúcich podaniach a trvá na navrhovanom odvolacom petite – teda na zamietnutí žaloby, prípadne zrušení rozhodnutia a vrátení veci súdu prvej inštancie na ďalšie konanie.

Právne posúdenie odvolacím súdom
31. Krajský súd, ako súd odvolací, preskúmal vec podľa § 379, 380 ods. 1, 2 CSP a bez nariadenia pojednávania podľa § 385 ods. 1 (a contrario) CSP rozsudok okresného súdu podľa § 387 ods. 1, 2 CSP potvrdil.

32. Podľa § 387 ods. 1 CSP odvolací súd rozhodnutie súdu prvej inštancie potvrdí, ak je vo výroku vecne správne. Podľa ods. 2 ak sa odvolací súd v celom rozsahu stotožňuje s odôvodnením napadnutého rozhodnutia, môže sa v odôvodnení obmedziť len na skonštatovanie správnosti dôvodov napadnutého rozhodnutia, prípadne doplniť na zdôraznenie správnosti napadnutého rozhodnutia ďalšie dôvody.

33. Odvolací súd po dôslednom preskúmaní veci, vrátane rozsudku súdu prvej inštancie, obsahu odvolania žalovaného, ako aj jeho následnej repliky, dospel k záveru, že odvolanie nie je dôvodné. Súd prvej inštancie rozhodol vecne správne a právne udržateľne. Napadnutý rozsudok je v súlade s ustálenou judikatúrou Súdneho dvora Európskej únie (ďalej len „SDEÚ“), ako aj ustálenou rozhodovacou činnosťou vnútroštátnych odvolacích súdov. Rozsudok je presvedčivý a dostatočne odôvodnený, reagujúci na všetky žalovaným predložené námietky.

34. K námietke žalovaného, že nešlo o nemajetkovú ujmu, ale o vecnú škodu odvolací súd uvádza, že žalovaný namietal, že žalobca si v skutočnosti uplatnil nárok na náhradu vecnej škody spočívajúcej v rozdiele medzi výkonom určenej a nariadenej služobnej pohotovosti, čím podľa žalovaného nešlo o nemajetkovú ujmu, ale o mzdový nárok.

35. Odvolací súd túto námietku vyhodnotil ako nedôvodnú. Ako rozhodnutia odvolacích súdov opakovane potvrdzujú (napr. 15 Co 7/2025 Krajský súd v Banskej Bystrici), nárok žalobcu je nárokom nemajetkovej povahy, vyplývajúcim z porušenia práva Únie, konkrétne článku 6 písm. b) smernice 2003/88/ES. Tento nárok je založený na zásahu do osobnostných práv žalobcu (najmä právo na súkromný a rodinný život, zdravie a odpočinok) a nie je nárokom pracovnoprávnym alebo mzdovým.

36. Fakt, že výška ujmy bola odvodená z finančných parametrov (napr. hodinová sadzba) nezakladá dôvodnosť záveru, že ide o mzdový nárok. Ustanovenia § 11 a § 13 Občianskeho zákonníka umožňujú pri určení primeranej satisfakcie zohľadniť kvantitatívne parametre ujmy. V kontexte zasiahnutých osobnostných práv je porovnanie s mzdou len prostriedkom určenia rozsahu ujmy, nie jej právneho charakteru.

37. K neexistencii preukázanej ujmy odvolací súd uvádza, že žalovaný tvrdil, že súd prvej inštancie priznal náhradu za všetky hodiny určenej služobnej pohotovosti, čím implicitne vylúčil existenciu akejkoľvek ujmy počas nariadenej služobnej pohotovosti.

38. Odvolací súd nepovažuje túto argumentáciu za právne relevantnú. Podľa rozsudkov SDEÚ (napr. C-429/09 E., C-52/04 D. F. E. G., C-214/20 H. I.) ak je pracovník počas pohotovosti viazaný k fyzickej prítomnosti na pracovisku, pričom je povinný byť okamžite k dispozícii zamestnávateľovi, celý tento čas sa považuje za pracovný čas v zmysle článku 2 bod 1 smernice 2003/88/ES. Takto strávený čas obmedzuje zamestnanca v nakladaní so svojím voľným časom a predstavuje zásah do jeho súkromného a rodinného života. Náhrada priznaná súdom prvej inštancie nie je kompenzáciou za vykonanú prácu, ale satisfakciou za obmedzenie práv žalobcu v dôsledku neprimeraného rozvrhnutia pracovného času, ktorý porušoval právo Únie.

39. K otázke limitu podľa článku 6 písm. b) smernice 2003/88/ES: Žalovaný vytýkal súdu prvej inštancie, že nerozlišoval medzi odpracovanými hodinami nad rámec limitu podľa článku 6 písm. b) smernice a ostatnými hodinami pohotovosti, ktoré nemali byť zarátané do fondu pracovného času.

40. Odvolací súd poukazuje na skutočnosť, že podľa ustálenej judikatúry SDEÚ (napr. D. C-397/01, J. C-151/02) je celý čas fyzickej prítomnosti zamestnanca na pracovisku, vrátane pohotovosti, pracovným časom. Uvedený čas musí byť započítaný do týždenného pracovného fondu a v prípade jeho prekročenia nad rámec 48 hodín dochádza k porušeniu článku 6 písm. b) smernice. Súd prvej inštancie preto oprávnene vychádzal z údajov z dochádzkového systému SAP, ktoré zachytávali všetky druhy služby vrátane pohotovosti. Tieto údaje žalovaný nijak nevyvrátil, naopak, v duplike pripustil ich správnosť.

41. K pasívnej vecnej legitimácii žalovaného odvolací súdu len na doplnenie uvádza, že žalovaný opakovane v sporoch namietal, že nie je pasívne vecne legitimovaný, keďže legislatívu implementoval iný štátny orgán. Táto námietka bola už opakovane a jednoznačne zamietnutá ako právne nerelevantná.

42. SDEÚ (napr. E. K./XX, L. F. D. K./XX, C. C-224/01) konštantne judikuje, že členský štát ako celok je zodpovedný za riadne prebratie a vykonávanie smerníc EÚ. V prípade, že smernica nie je správne transponovaná alebo aplikovaná, poškodený jednotlivec má nárok na náhradu škody voči členskému štátu ako takému. V danom prípade je preto pasívne legitimovaným subjektom Slovenská republika.

43. K metodike výpočtu ujmy: Odvolací súd považuje za korektné, že súd prvej inštancie vychádzal z orientačných sadzieb pri výpočte nemajetkovej ujmy za každú hodinu pohotovosti nad zákonný limit. Takýto postup nie je v rozpore s ustálenou judikatúrou, pokiaľ je výpočet len prostriedkom určenia rozsahu zásahu, nie nárokovaním mzdových nárokov.

44. Odvolací súd sa osobitne zaoberal námietkou žalovaného smerujúcou k potrebe vyhodnocovať, či v danom prípade skutočne dochádzalo k prekračovaniu maximálneho týždenného pracovného času nad rámec 48 hodín, pričom žalovaný poukazoval na absenciu analýzy „referenčných období“ v zmysle článku 6 písm. b) smernice 2003/88/ES.

45. Podľa uvedeného článku maximálny týždenný pracovný čas nesmie v priemere presiahnuť 48 hodín v rámci referenčného obdobia, ktoré môže členský štát určiť – najviac však na štyri mesiace, s možnosťou predĺženia v niektorých výnimočných prípadoch. Podľa článku 16 písm. b) smernice je štandardným referenčným obdobím obdobie štyroch mesiacov, pokiaľ vnútroštátna úprava neustanovuje inak.

46. Slovenský právny poriadok výslovne nestanovuje referenčné obdobie pre príslušníkov HaZZ. Zákon č. 315/2001 Z. z. o Hasičskom a záchrannom zbore neobsahuje žiadnu osobitnú právnu úpravu týkajúcu sa referenčných období pre účely výpočtu priemerného týždenného pracovného času. Rovnako to nevyplýva ani zo zákona č. 73/1998 Z. z., ani zo všeobecného právneho predpisu o verejnej službe.

47. Za tejto situácie je potrebné vychádzať priamo z pravidiel uvedených v smernici 2003/88/ES, konkrétne z článku 16 písm. b), podľa ktorého je štandardným referenčným obdobím štvormesačný úsek, ak vnútroštátna právna úprava neustanoví inak.

48. Referenčné obdobie nemožno uplatňovať mechanicky — rozhoduje celkový pracovný režim. Judikatúra Súdneho dvora EÚ uvádza, že referenčné obdobie nemôže slúžiť ako nástroj na legalizáciu systematického preťažovania pracovníkov, pokiaľ pracovný režim v dlhodobom horizonte pravidelne vedie k prekračovaniu maximálneho týždenného fondu. Referenčné obdobie je výpočtovým rámcom, ale nesmie ospravedlňovať porušovanie základného cieľa smernice – ochranu zdravia pracovníkov. Odvolací súd odkazuje napr. na Relevantné rozhodnutie: C-55/18 – E. F. H. F. K. I. (K.) M. F. L. H.. Súdny dvor zdôraznil, že členské štáty musia zabezpečiť systém evidencie pracovného času, aby sa dalo overiť dodržiavanie maximálneho týždenného pracovného času. Cieľom smernice je ochrana zdravia a bezpečnosti pracovníkov, a preto referenčné obdobie nesmie byť zneužité na systematické prekračovanie limitov.

49. Na doplnenie odvolací súd uvádza aj ďalšie súvisiace prípady Relevantné prípady Súdneho dvora EÚ k preťažovaniu pracovníkov a prekračovaniu týždenného pracovného času, napr. C-477/21 – IH M. A. M. H. N., kde sa súd zaoberal otázkou, či sa má denný odpočinok poskytnúť aj v rámci týždenného odpočinku. Potvrdil, že pracovník má nárok na denný aj týždenný odpočinok, čím sa posilnila ochrana zdravia.

50. V prípade C-306/16 – A. A. F. O. súd potvrdil, že týždenný odpočinok môže byť poskytnutý kedykoľvek počas sedemdňového obdobia, ale nesmie byť zneužitý na obchádzanie limitov.

51. Smernica 2003/88/ES stanovuje, že priemerný týždenný pracovný čas nesmie presiahnuť 48 hodín vrátane nadčasov. Referenčné obdobie slúži len ako výpočtový rámec, nie ako nástroj na ospravedlnenie systematického preťažovania. Súdna prax jasne ukazuje, že zamestnávatelia musia viesť presnú evidenciu pracovného času, prekračovanie limitov v dlhodobom horizonte je porušením práva EÚ a ochrana zdravia pracovníkov má prednosť pred ekonomickými záujmami.

52. Odvolací súd preto konštatuje, že aj keby boli hodiny rozpočítané v rámci teoretického referenčného rámca, skutočnosť, že žalobca v období takmer troch rokov opakovane a systematicky presahoval limit

48 hodín týždenne (vrátane služobnej pohotovosti na pracovisku), zakladá porušenie článku 6 písm. b) smernice.

53. V súhrne odvolací súd zdôrazňuje že v prípade C-518/15 – O. A. M. M. de P. súd rozhodol, že stand-by čas doma, ak je pracovník povinný byť pripravený zasiahnuť do 8 minút, sa považuje za pracovný čas, dôležité je, že obmedzenie osobného času pracovníka má zásadný vplyv na jeho zdravie, a preto sa musí započítať do pracovného času.

54. Vo veci C-55/18 – K. M. F. L. súd potvrdil, že členské štáty musia zabezpečiť systém evidencie pracovného času, aby sa dalo overiť dodržiavanie limitov. Cieľom nie je len výpočet priemeru, ale zabránenie systematickému preťažovaniu.

55. Referenčné obdobie (napr. mesiac) slúži len na výpočet priemeru, ale nesmie ospravedlniť extrémne výkyvy, ako napr. 72 hodín práce v priebehu 3 dní. Zdravie a bezpečnosť majú prednosť pred flexibilitou výpočtu. Systém práce hasičov, ak vedie k pravidelnému vyčerpaniu, je v rozpore so smernicou 2003/88/ES. Derogácie pre záchranné služby sú možné, ale len za podmienky kompenzačného odpočinku a dodržania zásad ochrany zdravia. Z rozhodnutí SDEÚ vyplýva, že referenčné obdobie musí byť aktívne riadené štátom – nie spätne ospravedlňované.

56. Podľa rozsudku vo veci C-243/09, E., členský štát má aktívnu povinnosť zabezpečiť dodržiavanie maximálneho pracovného času v rámci definovaného referenčného obdobia. Nie je prípustné, aby sa až spätne, v rámci súdneho sporu, konštruovali referenčné rámce, ktoré by spätne ospravedlňovali objektívne prekročenia povoleného časového rozsahu.

57. Žalovaná v konaní nepreukázala existenciu riadne definovaných a vedených referenčných období, v ktorých by bolo preukázané, že priemerný týždenný pracovný čas žalobcu neprekračoval 48 hodín. Naopak, výstupy zo SAP a ďalšie dôkazy preukazujú, že celkové zaťaženie žalobcu (vrátane nezapočítaných hodín pohotovosti) viedlo k chronickému prekročeniu tohto limitu počas celého rozhodného obdobia.

58. Preukázaný skutkový stav postačuje na konštatovanie porušenia smernice bez potreby matematickej analýzy jednotlivých mesiacov. Odvolací súd považuje za zistené, že žalobca počas rozhodného obdobia vykonal 2 219,95 hodín služobnej pohotovosti – všetky v priestoroch pracoviska. Tento objem predstavuje približne 18 hodín pohotovosti týždenne počas celého obdobia, pričom bežná týždenná služba žalobcu bola 48 hodín. Súčet týchto hodín teda jasne presahuje maximálny povolený rozsah, a to v trvalom a opakovanom režime.

59. Za tejto situácie nie je potrebné, aby sa súd uchýlil ku konkrétnej tabuľkovej rekonštrukcii každého jedného štvormesačného referenčného rámca – porušenie práva EÚ je zrejmé z kontextu a objemu dôkazov.

60. Žalovaný v konaní nepreukázal, že by referenčné obdobia v zmysle smernice 2003/88/ES vôbec existovali, boli evidované a riadne vyhodnocované, nevyvrátil, že žalobca bol systematicky vystavený výkonu činnosti presahujúcej 48 hodín týždenne vrátane fyzickej prítomnosti na pracovisku počas pohotovosti. Odvolací súd preto uzatvára, že článok 6 písm. b) smernice bol porušený bez ohľadu na formálnu absenciu výpočtu priemerných hodín za každé štvormesačné obdobie. Zákonom chránené právo žalobcu na zdravie a rovnováhu medzi pracovným a súkromným životom bolo nepochybne porušené, čo zakladá dôvodnosť priznaného nároku.

61. Odvolací súd sa zaoberal aj otázkou primeranosti výšky priznanej náhrady nemajetkovej ujmy vo výške 6 225,22 EUR. Túto považuje za dôvodnú, proporcionálnu a plne zodpovedajúcu závažnosti a trvaniu zásahu do práv žalobcu.

62. Súd považuje za obzvlášť dôležité poukázať na špecifikum výkonu služby príslušníkov Hasičského a záchranného zboru, ktorí vykonávajú fyzicky a psychicky náročnú činnosť v prostredí, kde únava, narušenie spánkového režimu či nedostatočná regenerácia môžu viesť nielen k poškodeniu zdravia samotného hasiča, ale aj k bezprostrednému ohrozeniu života, zdravia alebo majetku iných osôb, vrátane jeho kolegov, zasahujúcich zložiek či občanov. Z praxe je známe, že hasič často vykonáva

pohotovosť po niekoľkohodinovej zmene, bez možnosti odísť z pracoviska, regenerovať, odpočívať alebo tráviť čas s rodinou. Tento režim, ak sa systematicky opakuje, spôsobuje chronickú únavu, narúša cirkadiánny rytmus, znižuje reakčný čas, zvyšuje riziko pracovných úrazov a môže viesť k psychickému vyčerpaniu až vyhoreniu.

63. Tieto dopady nie sú len hypotetické. Ako uviedol Súdny dvor EÚ napr. v rozsudku C-243/09 E., smernica 2003/88/ES má primárne ochrannú funkciu: jej cieľom je chrániť pracovníkov pred „rizikami, ktoré predstavuje nadmerná únava, fyzické a duševné vyčerpanie“. Nedodržanie týchto požiadaviek teda ohrozuje nielen individuálne zdravie, ale aj celkovú bezpečnosť výkonu služby. Odvolací súd preto v zhode so svojimi rozhodnutiami sp. zn. 15 Co 7/2025 a 15 Co 90/2024 uvádza, že výška priznanej náhrady zohľadňuje viacero kvalitatívnych aspektov ujmy: dĺžku a intenzitu porušenia (viac než 2 200 hodín nezapočítaného pracovného času), špecifikum povolania so zvýšeným rizikom, opakované obmedzenie práva na odpočinok a súkromný život, dlhodobý stres a absenciu primeranej regenerácie.

64. Zvolená výška náhrady, vypočítaná na základe 50 % funkčného platu za každú hodinu pohotovosti, nepredstavuje mechanický mzdový výpočet, ale primeraný nástroj kvantifikácie zásahu, ktorý súdy bežne využívajú pri určovaní rozsahu nemajetkovej ujmy, ak má zásah trvalý a objektívne merateľný rozsah. Takéto riešenie je v súlade aj so zásadou efektívnej ochrany práv vyplývajúcich z práva EÚ (principle of effective judicial protection), ako aj s princípom proporcionality.

65. Odvolací súd sa osobitne zaoberal námietkou žalovaného, že žalobca si de facto uplatnil mzdový nárok, pretože výšku ujmy odvádza od funkčného platu a počtu hodín služobnej pohotovosti. Podľa názoru žalovaného ide o požiadavku na doplatenie odmeny za vykonanú prácu, nie o zásah do osobnostných práv.

66. Táto námietka je nesprávna z právneho aj skutkového hľadiska. Právna povaha nároku je definovaná jeho základom, nie formou výpočtu. Základom uplatneného nároku je zásah do základných osobnostných práv žalobcu, garantovaných článkom 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a korešpondujúcimi ustanoveniami § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka. Žalobca netvrdí, že vykonal prácu, za ktorú mu nebola vyplatená mzda – naopak, uvádza, že mu bola vyplatená mzda v súlade s vnútroštátnou legislatívou, ale že vnútroštátna úprava nebola v súlade s právom EÚ, čím došlo k porušeniu jeho práva na odpočinok, regeneráciu a rovnováhu medzi pracovným a súkromným životom.

67. Toto porušenie, najmä ak je systematické a dlhodobé, zakladá nárok na primerané zadosťučinenie, a to nezávisle od existencie mzdového nároku. Takýto výklad bol potvrdený aj vo viacerých rozhodnutiach slovenských odvolacích súdov, ktoré uviedli, že ak dôjde k porušeniu článku 6 smernice 2003/88/ES z dôvodu nezapočítania pohotovosti na pracovisku do pracovného času, jednotlivec môže uplatniť nemajetkovú ujmy podľa všeobecných predpisov súkromného práva.

68. Podľa Súdneho dvora EÚ náhrada ujmy spôsobenej porušením smernice nie je mzda. Súdny dvor EÚ v judikatúre (napr. C-6/90 E., C-46/93 L. F. D., C-224/01 C.) konštatoval, že porušenie práva Únie zakladá zodpovednosť štátu za ujmu, ktorú jednotlivcovi spôsobí. Táto zodpovednosť je nezávislá od zodpovednosti zamestnávateľa a nevzniká z pracovnoprávneho vzťahu, ale z porušenia záväzku členského štátu zabezpečiť účinné a správne vykonanie smernice.

69. Týmto sa nárok žalobcu zásadne odlišuje od mzdových nárokov, ktoré sú založené na výkone práce a určené zákonom, kolektívnou zmluvou alebo pracovnou zmluvou. Tu ide o náhradu za narušenie osobnej integrity a každodenného života, ktoré nemožno finančne kvantifikovať priamo, a preto sa výška primeraného zadosťučinenia odvodzuje orientačne, čo neznamená, že ide o mzdu.

70. Metodika výpočtu nemá vplyv na právnu povahu nároku. Skutočnosť, že výška náhrady bola vypočítaná ako 50 % funkčného platu za každú hodinu nezapočítanej pohotovosti, slúži výlučne na objektivizáciu rozsahu ujmy, pričom bola opakovane akceptovaná ako primeraná v súdnej praxi. Tento výpočet nerealizuje nárok na doplatenie mzdy, ale predstavuje kvantifikáciu zásahu do kvality života, čo je v súlade s judikatúrou všeobecných súdov o výpočte nemajetkových satisfakcií. Ako uviedol aj Najvyšší súd SR (napr. sp. zn. 6Cdo/156/2012), pri určení výšky náhrady nemajetkovej ujmy možno vychádzať aj z ekonomických ukazovateľov (napr. výška platu, dĺžka zásahu), ale to nemení právnu

povahu nároku. Ekonomické ukazovatele slúžia len ako pomocné kritériá a nemenia právnu povahu nároku, ktorý je založený na zásahu do osobnostných práv, nie na materiálnej škode.

71. Odvolací súd preto konštatuje, že v danom prípade žalobca uplatnil nárok na náhradu nemajetkovej ujmy vyplývajúci z dlhodobého a systematického porušovania jeho práva na primeraný pracovný čas, oddych a rovnováhu medzi pracovným a súkromným životom. Nejde o mzdový nárok, ani o jeho skryté uplatňovanie. Náhrada bola vypočítaná spôsobom zodpovedajúcim rozsahu a intenzite zásahu a nie je v rozpore s účelom satisfakcie za zásah do osobnostných práv.

72. K námietke o nevysporiadaní sa so zmenou právnej argumentácie žalovaného odvolací súd uvádza, že žalovaný tvrdí, že v tomto konaní predložil inú právnu argumentáciu než v predchádzajúcich sporoch, ktorú súd nereflektoval. Avšak z obsahu podaní žalovaného nie je možné identifikovať kvalifikovanú zmenu skutkových tvrdení či návrh na doplnenie dokazovania. Subjektívne presvedčenie žalovaného o odlišnej právnej koncepcii nie je dôvodom na zmenu právneho posúdenia, ak absentuje nový skutkový základ. Túto výhradu odvolací súd posúdil ako neprípustnú a nedostatočne špecifikovanú. Odvolací súd konštatuje, že v civilnom sporovom konaní založenom na prejednacom princípe je žalovaný povinný vyjadriť sa k rozhodujúcim skutočnostiam jasne, jednoznačne a konkrétne. Súd prvej inštancie nebol povinný vykonávať ex offo právnu rekvalifikáciu námietok, najmä ak tieto neboli opreté o nové skutkové tvrdenia alebo dôkazy. Údajná zmena právnej argumentácie žalovaného nebola žiadnym spôsobom podložená ani konkretizovaná v rozsahu, ktorý by mohol odôvodniť odlišné posúdenie veci.

73. Podľa § 185 CSP je prejednacie konanie založené na zásade formálnej pravdy a povinnosť účastníka riadne tvrdiť a navrhovať dôkazy. Ak žalovaný predloží len všeobecný výklad bez väzby na skutkové okolnosti prípadu, súd nie je povinný jeho argumentáciu akceptovať.

74. V ďalšej námietke odvolateľ uvádza, že súd priznal inú náhradu, než bola žalobcom požadovaná, čím mal porušiť zákaz rozhodovania ultra petitum. Z obsahu rozsudku a porovnania s návrhom na začatie konania však vyplýva, že žalobca uplatnil presne špecifikovaný nárok vo výške 6 225,22 EUR, ktorý bol súdom priznaný v celom rozsahu. Tvrdenie o prekročení petitu je teda nepravdivé a v zjavnom rozpore s procesným spisom. Súd prvej inštancie neprekročil rámec daný návrhom, keď žalobca požadoval náhradu nemajetkovej ujmy, nie náhradu mzdy ani vecnú škodu. Z obsahu žaloby je zrejmé, že žalobca určil presnú výšku požadovanej sumy (6.225,22 EUR), označil právny titul nároku (náhrada nemajetkovej ujmy) a identifikoval skutkové okolnosti, na ktorých žalobu zakladá. Súd prvej inštancie neprekročil hranice žalobného návrhu, ale rozhodoval v prísnej väzbe na petit aj dôvodnosť žalobného tvrdenia, pričom výrok rozsudku rešpektoval dispozičnú zásadu a štruktúru návrhu.

75. Odvolací súd nezistil žiadnu z námietok žalovaného za dôvodnú. Súd prvej inštancie vec správne právne kvalifikoval, aplikoval relevantné predpisy práva EÚ a judikatúru SDEÚ, zabezpečil účinnosť a aplikačnú prednosť práva Únie, a priznal primeranú nemajetkovú ujmu vyplývajúcu z porušenia práva na odpočinok.

Trovy odvolacieho konania
76. O trovách odvolacieho konania odvolací súd rozhodol v súlade s ustanovením § 396 ods. 1 CSP, § 255 ods. 1 a § 262 ods. 1 CSP, keď v odvolacom konaní bol v celom rozsahu úspešný žalobca, preto mu odvolací súd priznal náhradu trov odvolacieho konania v plnom rozsahu, pričom o výške náhrady trov konania rozhodne súd prvej inštancie po právoplatnosti rozhodnutia, ktorým sa konanie končí, samostatným uznesením, ktoré vydá súdny úradník (§ 262 ods. 2 CSP).

77. Senát krajského súdu prijal toto rozhodnutie pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti rozhodnutiu odvolacieho súdu je prípustné dovolanie, ak to zákon pripúšťa (§ 419 CSP).
Dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak
a) sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov,
b) ten, kto v konaní vystupoval ako strana, nemal procesnú subjektivitu,

c) strana nemala spôsobilosť samostatne konať pred súdom v plnom rozsahu a nekonal za ňu zákonný zástupca alebo procesný opatrovník,
d) v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie,
e) rozhodoval vylúčený sudca alebo nesprávne obsadený súd, alebo
f) súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces (§ 420 CSP).
Dovolanie je prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky,
a) pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu,
b) ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená alebo
c) je dovolacím súdom rozhodovaná rozdielne (§ 421 ods. CSP)
Dovolanie v prípadoch uvedených v odseku 1 nie je prípustné, ak odvolací súd rozhodol o odvolaní proti uzneseniu podľa § 357 písm. a) až n) (§ 421 ods. 2 CSP).
Dovolanie podľa § 421 ods. 1 nie je prípustné, ak
a) napadnutý výrok odvolacieho súdu o peňažnom plnení neprevyšuje desaťnásobok minimálnej mzdy; na príslušenstvo sa neprihliada,
b) napadnutý výrok odvolacieho súdu o peňažnom plnení v sporoch s ochranou slabšej strany neprevyšuje dvojnásobok minimálnej mzdy; na príslušenstvo sa neprihliada,
c) je predmetom dovolacieho konania len príslušenstvo pohľadávky a výška príslušenstva v čase začatia dovolacieho konania neprevyšuje sumu podľa písmen a) a b) (§ 422 ods. 1 CSP).
Na určenie výšky minimálnej mzdy v prípadoch uvedených v odseku 1 je rozhodujúci deň podania žaloby na súde prvej inštancie (§ 422 ods. 2 CSP).
Dovolanie len proti dôvodom rozhodnutia nie je prípustné (§ 423 CSP).
Dovolanie môže podať strana, v ktorej neprospech bolo rozhodnutie vydané (§ 424 CSP).
Dovolanie môže podať intervenient, ak spolu so stranou, na ktorej vystupoval, tvoril nerozlučné spoločenstvo podľa § 77 (§ 425 CSP).

Prokurátor môže podať dovolanie, ak sa konanie začalo jeho žalobou alebo ak do konania vstúpil (§ 426 CSP).
Dovolanie sa podáva v lehote dvoch mesiacov od doručenia rozhodnutia odvolacieho súdu oprávnenému subjektu na súde, ktorý rozhodoval v prvej inštancii. Ak bolo vydané opravné uznesenie, lehota plynie znovu od doručenia opravného uznesenia len v rozsahu vykonanej opravy (§ 427 ods. 1 CSP).
Dovolanie je podané včas aj vtedy, ak bolo v lehote podané na príslušnom odvolacom alebo dovolacom súde (§ 427 ods. 2 CSP).
V dovolaní sa popri všeobecných náležitostiach podania uvedie, proti ktorému rozhodnutiu smeruje, v akom rozsahu sa toto rozhodnutie napáda, z akých dôvodov sa rozhodnutie považuje za nesprávne (dovolacie dôvody) a čoho sa dovolateľ domáha (dovolací návrh) (§ 428 CSP).
Ak zákon na podanie nevyžaduje osobitné náležitosti, v podaní sa uvedie,
a) ktorému súdu je určené,
b) kto ho robí,
c) ktorej veci sa týka,
d) čo sa ním sleduje a
e) podpis.
(§ 127 ods. 1 CSP)
Ak ide o podanie urobené v prebiehajúcom konaní, náležitosťou podania je aj uvedenie spisovej značky tohto konania (§ 127 ods. 2 CSP).
Strany konania majú možnosť zvoliť si advokáta alebo obrátiť sa na Centrum právnej pomoci so žiadosťou o poskytnutie právnej pomoci (§ 160 ods. 2 CSP). Žiadateľ, u ktorého hrozí nebezpečenstvo zmeškania lehoty, môže zároveň so žiadosťou požiadať centrum o predbežné poskytnutie právnej pomoci (§ 11 ods. 1 zákona č. 327/2005 Z. z.).
Dovolateľ musí byť v dovolacom konaní zastúpený advokátom. Dovolanie a iné podania dovolateľa musia byť spísané advokátom (§ 429 ods. 1 CSP).
Povinnosť podľa odseku 1 neplatí, ak je
a) dovolateľom fyzická osoba, ktorá má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa,
b) dovolateľom právnická osoba a jej zamestnanec alebo člen, ktorý za ňu koná má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa,

c) dovolateľ v sporoch s ochranou slabšej strany podľa druhej hlavy tretej časti tohto zákona zastúpený osobou založenou alebo zriadenou na ochranu spotrebiteľa, osobou oprávnenou na zastupovanie podľa predpisov o rovnakom zaobchádzaní a o ochrane pred diskrimináciou alebo odborovou organizáciou a ak ich zamestnanec alebo člen, ktorý za ne koná má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa (§ 429 ods. 2 CSP).
Ak má dovolanie vady podľa § 429 a dovolateľ na výzvu súdu prvej inštancie na odstránenie vád neodstráni vady, následkom neodstránenia vád dovolania je odmietnutie dovolania.